

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

просвещения : 1802-1902 / составил С. В. Рождественский. – Санкт-Петербург : М-во нар. просвещения, 1902. – II, 785, [4] с.

б. Устав народным училищам в Российской Империи : утвержд. указом от 05 августа 1786 г. // Полное собрание законов Российской Империи с 1649 года. Том XXII (1784-1788). – Санкт-Петербург : Тип. II Отд-ния собств. е. и. в. канцелярии, 1830. – С. 646-662.

УДК: 378.096

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛАБОРАТОРІЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДИДАКТИКИ ПРИ ХДШ імені Г. С. СКОВОРОДИ

О. І. Башкір, м. Харків

У тезах на основі вивчення історико-педагогічної літератури й архівних матеріалів висвітлено процес організації науково-дослідної лабораторії експериментальної дидактики на базі кафедри педагогіки і психології Харківського державного педагогічного інституту імені Г.С. Сковороди, здійснено загальну характеристику роботи лабораторії, подано тематику її науково-дослідної роботи, розкрито особливості взаємодії лабораторії зі школами міста Харкова, схарактеризовано вплив діяльності ЛЕДу на процес підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: педагогіка, кафедра, лабораторія, дидактика, школа.

The process of organization of the research Laboratory of Experimental Didactics (LED) at the Department of Pedagogy and Psychology of H. S. Skovoroda Kharkiv State Pedagogical Institute has been revealed on the basis of study of historical and pedagogic literature and archival materials. The general characteristic of the laboratory work has been given. The themes of its research work have been presented. The peculiarities of interaction between the laboratory and secondary schools of Kharkiv have been shown. The influence of LED activities on the process of future teachers' training has been characterized.

Key words: pedagogy, department, laboratory, didactics, school.

Вищі педагогічні навчальні заклади на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти виконують навчальну, дослідницьку, професійну, виховну, інноваційну та підприємницьку функції. В умовах ринкових взаємин, орієнтуючись на перспективи, новітні вимоги до випускників, вони постійно оновлюють зміст освітніх програм, шукають нові засоби, форми і методи передачі знань.

З метою вдосконалення освітньої діяльності ВПНЗ стають актуальними фундаменталізація освіти, її неперервність і відкритість, багатоступеневість і багаторівневість підготовки спеціалістів, орієнтація на актуальну позицію студентів у процесі оволодіння знаннями, розвиток і всебічне використання інформаційних і комунікативних технологій тощо. Однак найперспективнішим і найефективнішим у педагогічних вишів був і залишається взаємозв'язок із навчальнимикладами середньої ланки освіти, що сприяє формації нової моделі педагогічних ВНЗ як науково-освітньо-інноваційно-виробничого комплексу.

Сьогодні, на жаль, втрачено ту тісну співпрацю середньої та вищої педагогічної школи, яка спостерігалася в Україні впродовж 60-80 років. Однак тепер через віддаленість означених структур виникає необхідність створення нових, що

спонукаються часом, форм взаємодії школи з педагогічним вишем. Це потребує глибокого аналізу вже відомого, напрацьованого досвіду різноманітних науково-дослідних лабораторій.

Відомо, наукова лабораторія – структурний підрозділ вищого навчального закладу, який об'єднує споріднені факультети, кафедри, центри, інші підрозділи, що забезпечують підготовку фахівців з певних спеціальностей (напрямів підготовки) та проводять наукові дослідження з певного напрямку. Наукові лабораторії координують, об'єднують і здійснюють міждисциплінарну інтеграцію науково-дослідної, освітньої й інноваційної діяльності підрозділів ВНЗ, організацію їх взаємодії з вітчизняними та закордонними освітніми проектами, установами, комерціалізацію результатів наукових досліджень і їх орієнтацію на потреби розвитку освіти.

Варта уваги лабораторія експериментальної дидактики (ЛЕД), яка діяла при кафедрі педагогіки і психології Харківського державного педагогічного інституту імені Г.С. Сковороди. Передувала відкриттю лабораторії так звана *школа-лабораторія*, котра розпочала свою діяльність на базі сш № 126 м. Харкова з січня 1965 р. і припинила її в квітні того ж року. Штат лабораторії складався з 1 посади лаборанта. На основах громадської роботи в ній брали участь співробітники кафедри педагогіки та психології: доц. О. М. Ясько, викл. Т. В. Чудновська, асп. Б. П. Іщенко, а також викладачі сш № 126, частково – директор сш №129 Н. В. Самойлик та деякі викладачі загальноосвітніх дисциплін.

Обов'язки завідувача лабораторії знову ж таки на громадських засадах виконував доц. О. М. Ясько [1, с.2-3].

Науково-дослідну роботу лабораторія проводила на теми, що стосуються трудового й виробничого навчання, які входили до тематики кафедри, а саме: «Поєднання навчання з продуктивною працею як засіб всебічного розвитку особистості» (тема докторської дисертації О. М. Ясько); «Дидактичні питання застосування знань у праці учнів 5-6 класів». За цими темами узагальнювався кращий досвід шкіл, зокрема сш № 126. План, проспекти та методика досліджень цих тем, нові книги з питань трудового навчання обговорювалися на засіданнях співробітників та активу лабораторії. За участю лабораторії в сш № 126 було проведено дводенну науково-практичну конференцію «Поєднання навчання з продуктивною працею в середній загальноосвітній школі».

У квітні 1965 р. на раді інституту було заслухано звітну доповідь завідувача лабораторії і винесено рішення у зв'язку зі змінами у ставленні до виробничого навчання та зниженням інтересу до нього. Міністерством Освіти УРСР дозволено замінити проблему, над дослідженням якої працювала лабораторія. Таким чином, співробітники кафедри педагогіки й психології та велика кількість учителів м. Харкова розпочали вивчення проблеми «Активізація пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання». Діяльність уже *науково-дослідної лабораторії з пізнавальної активності й самостійності учнів у навчанні* перенесено на базу сш № 94 м. Харкова, учительський колектив якої на чолі з директором канд. пед. н. І. Т. Федоренком уже давно працював над дослідженням питань розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів у навчанні. Згодом до лабораторії прикріплені були ще школи № 3 і № 83 м. Харкова.

Основний штат лабораторії складався з працівників кафедри: завідувача кафедри – проф. А.І. Зільберштейна, наукового керівника лабораторії – к. пед. н. І. Т. Федоренка, завідувача лабораторії – Г. Г. Нікіфорова (основна робота), наукових співробітників – доц. Л. Є. Логінової, к. пед. н. І. І. Смагіна. Безпосередньо працювали вчителями Л.Є. Логінова (учитель біології сш №105), І.Т. Федоренко (учитель фізики сш № 94). У процесі роботи в школі вони здійснювали і частину досліджень зі своїх науково-дослідних тем.

Дослідження загальної проблеми розчленовано співробітниками кафедри на такі теми: «Роль проблемних ситуацій і системи пізнавальних завдань в активізації пізнавальної діяльності учнів у навчання» (проф. А. І. Зільберштейн); «Використання засобів наочного навчання у створенні проблемних ситуацій і постановці перед учнями різних типів пізнавальних завдань» (доц. Л. Є. Логінова); «Вивчення рівня пізнавальної активності і самостійності у навчанні» (канд. пед. н. І. І. Смагін); «Формування в учнів прийомів узагальнення і систематизації знань для підвищення пізнавальної активності і самостійності у навчанні» (канд. пед. н. І. Т. Федоренко); «Шляхи формування у школярів потреб задавати питання вчителю для розвитку у них пізнавальної активності і самостійності у навчанні» (зав. лабораторією Г. Г. Нікіфорова). Крім названих тем, пов'язаних із загальною проблемою, І. Т. Федоренком проводилося дослідження теми «Шляхи збільшення об'єму зорового сприйняття учнів».

У 1966 р. лабораторія мала свою основну загальновідому назву – науково-дослідна лабораторія експериментальної дидактики [2]. Співробітники ЛЕД підтримували безпосередній зв'язок із учителями та науковцями, проводили експериментальну роботу в школах й аналіз її результатів. До роботи в лабораторії залучалися викладачі не лише кафедри педагогіки й психології, але й інших кафедр педагогічного інституту Харкова [5, с. 89; 4].

Співробітники ЛЕД працювали над темами: «Створення на уроці проблемної ситуації й постановка пізнавальної задачі»; «Розвиток у школярів обсягу одиниць сприймання»; «Активізація розумової діяльності учнів»; «Розвиток самостійності учнів у навчанні». Пізніше при лабораторії розробляли теми «Навчання і розумовий розвиток учнів» (ст. викл. Н. В. Гродська), «Формування в школярів навичок культури учбової роботи для їх самоосвіти» (Ф. І. Заровний), «Роль наочності у створенні на уроці проблемної ситуації» (В. П. Моїсеєнко) [3, с.17-32]. Також лабораторія працювала над проблемою формування міцності та дієвості знань, навчальної працелюбності, удосконалення читання та письма молодших школярів. На основі проведених досліджень було захищено І. Т. Федоренком докторську, а Н. О. Можаєвою та В. М. Гриньовою – кандидатські дисертації.

Таким чином, діяльність науково-дослідної лабораторії експериментальної дидактики свідчить про тісний контакт і взаємодію вищої педагогічної школи з загальноосвітніми навчальними закладами. Розробка актуальних наукових тем, проведення експериментальних досліджень у сфері живого навчального процесу школи сприяли ефективному впровадженню інноваційного практичного досвіду передових учителів у навчально-виховному процесі педагогічного вишу, удосконаленню практичної й теоретичної підготовки майбутнього вчителя.

Список використаних джерел

1. ДАХО, Ф. Р4293, Оп. 3, Спр. 199 «Отчеты о работе лабораторий пединститута за 1965 год», 7 арк.
2. ДАХО, Ф. Р4293, Оп. 3, Спр. 233 «Отчет кафедр и кабинетов ректората за 1966-1967 учебный год», 96 арк.
3. ДАХО, Ф. Р4293, Оп. 3, Спр. 450 «Отчеты кафедр института о научно-исследовательской работе за 1968 год», 137 арк.
4. ДАХО, Ф. Р4293, Оп. 3, Спр. 545 «Отчет о научно-исследовательской работе института за 1969 год», арк. 380.
5. Педагогічна Харківщина: довідник / за ред. І. Ф. Прокопенка, В. І. Лозової. – Харків: Видання друге, доповнене, 1999. – 234 с.

УДК 372

**В. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.**

В. М. Білик, м. Харків

У тезах розкрито погляди видатного педагога В. Сухомлинського на проблему формування творчої особистості вчителя як складової педагогічної майстерності, визначено основні компоненти та напрями морально-естетичної освіти вчителів. Зазначено на які аспекти слід звернути увагу, посилаючись на праці українського вченого, при формуванні творчої особистості майбутнього вчителя.

Ключові слова: *творча особистість, морально-естетична культура, морально-естетична вихованість, культура емоцій.*

The views of an outstanding pedagogue V. Suhomlinskiy on the problem of formation of teacher's creative personality as a component of pedagogical skills have been revealed in the article. The main components and the ways of teachers' moral and aesthetic education have been determined. It has been shown in the article which aspects should be paid much attention to, when forming future teacher's creative personality, according to the view of the famous scientist.

Key words: *creative personality, moral and aesthetic culture, moral and aesthetic education, culture, emotions.*

Одним із провідних завдань Національної доктрини розвитку освіти України залишається створення умов для розвитку у дітей і молодого покоління творчих здібностей та здатності до самостійного наукового пізнання. У зв'язку з цим зростають вимоги до професійної підготовки вчителя, його компетентності, іміджу, формування його творчих здібностей. Саме творчість постає стрижнем педагогічного процесу і розвитку особистості майбутнього вчителя.

Зокрема, видатний педагог ХХ ст. В. Сухомлинський наголошував на вихованні молоді, духовно підготовленої до осмислення важливих питань самосвідомості й самовиховання. Залишається злободенним його висновок, що в кожному новому поколінні молодих людей, які стоять на порозі самостійного життя, зростає чутливість до власного духовного світу і все більше утверджується